

La variació entonativa en català

DOLORS POCH OLIVÉ

Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Espanyola
dolors.poch@uab.cat

PRIETO, Pilar i T. CABRÉ (coords.), *L'entonació dels dialectes catalans*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.

El primer que s'ha de dir de l'obra que es ressenya és que es tracta d'un treball molt benvingut en el marc dels estudis sobre variació fonètica. El volum es proposa oferir al lector una síntesi de la informació recollida en l'*Atles interactiu de l'entonació del català* (2007-2012), coordinat també per les professores Prieto i Cabré. Per aquest motiu, és recomanable la consulta conjunta d'ambdues obres. Les mateixes coordinadores indiquen, en el primer paràgraf de la Introducció, que la descripció que ofereixen no hauria pogut existir sense disposar del material de l'*Atles*. El llibre és una obra col·lectiva en la qual participen els membres de l'equip que va realitzar l'*Atles* i que, en el volum, són responsables de la redacció dels capítols dedicats a cadascun dels dialectes del català.

Tots els investigadors que treballen en el domini de la variació lingüística coneixen les dificultats que comporta sistematitzar la informació recollida en els atles dialectals. El volum d'informació que contenen aquestes obres és molt gran i és diferent també, entre unes i altres, la manera com la informació està organitzada, la qual cosa dificulta la consulta i, per tant, l'estudi i la comparació dels materials recollits. *L'entonació dels dialectes catalans* té com a objectiu principal realitzar «una descripció representativa i equilibrada dels patrons entonatius dels diferents dialectes» (p. 5) a partir de les dades recollides en l'esmentat *Atles*, el disseny del qual va permetre obtenir informació de les característiques de diferents estructures entonatives del català també de manera representativa i equilibrada.

L'*Atles* ofereix, de manera interactiva, les dades referents a les poblacions on s'han dut a terme les enquestes, la informació referent a les característiques dels informants, les estructures gramaticals estudiades, els enregistraments i els documents d'anàlisi acústica on es pot veure el perfil melòdic de cadascun dels enuncisats produïts. Els dialectes considerats han estat els sis comunament acceptats. En el llibre cadascun d'ells és objecte d'un capítol a càrrec dels autors que han participat en la recollida i el tractament de les dades de l'*Atles* i estan ordenats en funció del nombre de parlants: dialecte Central (descriu i sistematitzat per P. Prieto), dialecte valencià (caracteritzat per V. Crespo-Sendra), dialecte Balear (a càrrec de M. Vanrell i I. Mascaró), dialecte Nord-Occidental (estudiat per J. Borràs-Comes), dialecte Septentrional (descriu per R. Sicheu-Bazin i P. Roseano) i Algerès (analitzat per M. Vanrell, P. Roseano i T. Cabré).

Cal subratllar la quantitat de dades recollides a l'*Atles* i, per tant, analitzades en l'obra coordinada per les professores Prieto i Cabré: les enquestes s'han realit-

zat a 70 poblacions i a un mínim de 2 informants per població. Les poblacions seleccionades són caps de comarca, localitats grans i representatives o bé poblacions amb alguna característica singular (p. 10). El material enregistrat (p. 10) es compon tant d'enregistraments d'àudio (enquestes de situació o converses segons la coneguda estratègia *map-task*) com d'enregistraments de vídeo (entrevistes realitzades a parlants de més de 60 anys). La descripció i la sistematització que es presenten a *L'entonació dels dialectes catalans* considera (p. 10) únicament els resultats de les denominades «enquestes de situació», és a dir, la simulació de situacions quotidianes en les quals es demana a l'informant que realitzi un determinat enunciat establert per l'enquestador. El nombre de situacions simulades és de 47 la qual cosa permet disposar de la realització de 47 tipus d'enunciats diferents que, multiplicats per el nombre d'informants i per el nombre de poblacions, constitueix un corpus esplèndid. Tal com es diu al primer paràgraf d'aquesta ressenya, la manera ideal de treballar amb aquest llibre, tant per al lector com per al professor, consisteix a consultar de manera interactiva, a l'*Atles*, les estructures que es descriuen en els capítols dedicats a cada dialecte i el material complementari d'entrevistes realitzades als diversos informants de tot el territori.

Cadascun dels sis dialectes del català és objecte d'un capítol del llibre i tots segueixen la mateixa estructura: els autors presenten, en primer lloc, l'estat de la qüestió des del punt de vista de la bibliografia, després indiquen el volum de dades analitzades i, a continuació, descriuen els patrons entonatius segons les modalitats oracionals (declarativa, interrogativa, imperativa i vocativa). Val la pena citar, només com a exemple, que per la sistematització dels contorns entonatius del català central s'han analitzat 1.410 enunciats (p. 16) i que, en el cas del valencià s'han considerat 2.726 enunciats (p. 72). Així doncs, cada capítol ofereix al lector una descripció sistematitzada dels patrons entonatius de 47 tipus d'enunciats del dialecte descrit. Les coordinadores del volum expliquen en la Introducció les dificultats d'establir les característiques prosòdiques dels dialectes del català (p. 9) i afegeixen que

[...] durant els darrers anys s'ha treballat de forma intensiva en el camp de la prosòdia del català i s'ha desenvolupat un sistema de transcripció fonològica de l'entonació força acceptat (el *Cat_ToBi*). Això s'ha pogut dur a terme gràcies al fet de poder comptar amb estudis de la percepció de l'entonació en diferents varietats del català. És també gràcies a aquests progressos que apareix aquest llibre, el qual és el resultat de tota una sèrie de treballs de recerca que s'han pogut dur a terme a partir dels materials de l'*Atles* (p. 9).

Els treballs esmentats es recullen a la bibliografia però, pensant en el lector especialitzat, potser hauria estat desitjable comptar, en el llibre, amb una explicació de les diferents etapes de la recerca que permeten passar de les dades a la generalització de tendències, és a dir, dels enregistraments a l'establiment del contorn entonatiu general.

Després dels capítols dedicats a la descripció de cada dialecte, el capítol 8, titulat «Variació dialectal» proporciona la visió transversal de la variació entonativa. Si en els capítols anteriors la informació està organitzada per dialectes, en aquest es pot trobar un conjunt de mapes on es cartografia la distribució geolingüística dels diferents contorns entonatius, de manera que el lector pot apreciar visualment com varia l'entonació dels enunciats estudiats en el territori catalano-parlant. D'aquesta manera, creuant la informació, el llibre proporciona una visió completa de la variació dels contorns melòdics des de dos punts de vista complementaris.

Els resultats obtinguts de l'anàlisi dialectomètrica del conjunt de les dades, recollits a l'últim capítol, «proporciona una partició geogràfica del domini lingüístic que, a grosso modo, es correspon amb la delimitació dels dialectes tradicionals [...], llevat del cas de l'agrupació, en un únic conjunt dels parlars del Principat [...]» (p. 222). Les coordinadores del volum assenyalen, en aquest capítol (p. 222), que la divisió tradicional entre català occidental i oriental s'ha basat en criteris relacionats amb el comportament d'elements de tipus segmental i no prosòdic. Així doncs, una altra de les aportacions importants del llibre consisteix a mostrar que els criteris de tipus prosòdic es poden prendre com a possibles elements de divisió geolectal. Finalment, val també la pena assenyalar que els patrons entonatius de les oracions interrogatives, la classe més sotmesa a variació segons es pot veure en tots els capítols, «ofereix un panorama dialectal que separa els dialectes més conservadors dels més innovadors i que han sofert més contacte lingüístic» (p. 223).

Com a conclusió, cal dir que s'ha de celebrar la publicació d'aquest volum que ofereix importantíssimes dades de conjunt de la variació prosòdica en català i que constitueix el complement ideal de l'*Atlas interactiu de l'entonació del català*. Seria molt desitjable que els investigadors que estudien altres llengües prenguessin iniciatives similars per a l'estudi de la prosòdia.

BIBLIOGRAFIA

PRIETO & CABRÉ (2012): P. Prieto i T. Cabré (coords.), *Atlas interactiu de l'entonació del català*, en línia: <http://prosodia.upf.edu/atlasintonacion/index.html>.